

Jacek Wysocki i Bartłomiej Klęczar

Grodzisko typu stożkowego w Lasecznie Małym, st. 1: wstępne wyniki badań w roku 2012

Kopiec w Lasecznie Małym znajduje się na wysoczyźnie przy wschodniej krawędzi doliny jeziora Gulbińskiego (ryc. 1). Obiekt znajduje się w terenie otwartym i jest bardzo silnie eksponowany. Stożek ma około 30 metrów średnicy przy podstawie i ok. 10 metrów średnicy na górnym *plateau*. Wysokość stożka od podstawy wynosi ponad 5 metrów. Obiekt jest porośnięty trawą, jedynie od strony północno-zachodniej (od jeziora) i na szczycie porastają go krzaki głogu. Teren wokół obiektu także jest wolny od roślinności wysokopiennej (ryc. 2).

Grodzisko, w literaturze przedwojennej określane miejscową nazwą *Kaninkenberg* lub *Kaninchenberg*¹, zaznaczone było na mapie grodzisk W. Antoniewicza i Z. Wartołowskiej. Wpisane zostało do rejestru zabytków w roku 1968².

Ze względu na małą powierzchnię górnego *plateau* (ryc. 3), konieczne było założenie wykopów w sposób gwarantujących właściwe manewrowanie hałdami³. Wykopy na górnej powierzchni stożka zajęły powierzchnię 46 m², a wykop otwarty pod grodziskiem w poszukiwaniu domniemanej fosy objął 20 m² (ryc. 4). W wykopach obejmujących centralną oraz północno-zachodnią i południowo-wschodnią część górnej płaszczyzny stożka odkryto jedynie nikłe ślady osadnictwa w postaci płytkiego, owalnego zagłębienia zajmującego centralną część górnego *plateau*, o średnicy około 4 metrów, zagłębionego poniżej humusu do głębokości około 30 cm (ryc. 5-6). Wypełnione było ono zglinionym piaskiem lekko shumusowanym, w którym wystąpiły nieliczne drobne fragmenty ceramiki. Znalaziono tu także fragment noża żelaznego. Na północ od tego zagłębienia odkryto pozostałości urządzenia ogniowego (pieca) z jamą przypieczową (ryc. 7). We wnętrzu pieca i jamy znajdowała się warstwa popiołu i węgla drzewnych, oraz fragmenty wypalanej polepy glinianej. Piec ten znajdował się z pewnością poza wypełniskiem zagłębienia centralnego,

¹ Töppen 1876: 134-135; Heym 1933: 221; Crome 1937: 123.

² Wpis do rejestru zabytków z dn. 25.11.1968, nr C-050.

³ Badania archeologiczne na grodzisku w Lasecznie Małym prowadzone były na podstawie zezwolenia WKZ nr 297/2012, w terminie od 22.07.2012 r. do 11.08.2012 r. W badania zaangażowani byli pracownicy i studenci Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Pracami kierował dr Jacek Wysocki przy pomocy mgr. Bartłomieja Klęczara. Plan warstwowy stanowiska wykonał mgr Wiesław Małkowski. Badania geologiczne stanowiska przeprowadził prof. dr hab. Jerzy Nitychoruk (zob. Nitychoruk i Welc 2013).

które należy interpretować jako ślad lekkiej konstrukcji drewnianej zapewniającej osłonę przed niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi, typu wiata lub szopa.

Nasyp stożka został zbudowany z tłustej brunatnej gliny, z jakiej zbudowana jest wysoczyzna moreny dennej otaczającego terenu. Wykonane wiercenia geologiczne ujawniły istnienie w poziomie podstawy kopca warstwy humusu, pod którą znajduje się analogiczny materiał ilasty jak w nasypie stożka. Badania geofizyczne⁴ nie wykazały istnienia fosy wokół kopca, jednakże wykonany wykop sondażowy pozwolił na zidentyfikowanie rowu dookólnego o szerokości około 8 m i głębokości około 1,7 m. Interesujące, że „fosa” nie ma żadnych śladów namuliska, a nawet najdrobniejszego poziomego humusowanego. Jej zarys możliwy jest do odtworzenia jedynie na podstawie konsystencji brunatnej warstwy ilastej, która poniżej poziomu wykopanego zagłębienia ma strukturę skały łupliwej, z występującymi w niej wytrąceniami węgla wapnia, natomiast w wypełnisku zagłębienia ma strukturę amorficzną, bez wytrąceń (ryc. 8). Świadczy to o bardzo krótkim interwale czasowym między wykopaniem zagłębienia fosy, a wypełnieniem go materiałem z najbliższego otoczenia. Kopiec z pewnością został usypany z materiału pozyskanego wokół niego, a ponieważ w założeniu nie miał pełnić funkcji obronnych, fosa wokół niego była zbędna, a nawet utrudniała szybki dostęp do obiektu. Dlatego też zapewne została zasypana, a teren wokół stożka wyrównany.

Usytuowanie kopca, jego forma oraz ślady sposobu użytkowania, świadczą o jego najbardziej prawdopodobnej funkcji. Był to obiekt strażniczy⁵ lub obserwacyjno-sygnalizacyjny. Służył prawdopodobnie obserwacji terenu oraz charakterystycznych konkretnych miejsc, w celu otrzymywania i przekazywania informacji. Był prawdopodobnie używany jedynie w konkretnych okolicznościach, związanych najprawdopodobniej z niepokojami społecznymi i prawdopodobnie tylko wówczas przebywała tam jakaś załoga. Usytuowanie kopca powoduje, iż nawet zakładając dużo większe zalesienie okolicznych terenów, widok z niego był rozległy i daleki, co umożliwiało obserwowanie różnych zjawisk (takich jak np. dymy pożarów) lub odbieranie i przekazywanie określonych znaków.

Wykaz cytowanej literatury

⁴ Przeprowadzone przez dr hab. Krzysztofa Misiewicza i mgr. Wiesława Małkowskiego.

⁵ Co zresztą sugerował już np. M. Töppen w 1876 r.

Crome, H.

1937. Karte und Verzeichnis der vor-und frühgeschichtlichen Wehranlagen in Ostpreussen.

Altpreussen 2: 97-125.

Heym, W.

1933. Mittelalterliche Burgen aus Lehm und Holz and der Weichsel. *Altpreußische*

Forschungen 10: 216-230.

Nitychoruk, J. i F. Welc

2013. Sytuacja geomorfologiczno-geologiczna wybranych grodzisk w okolicach jeziora

Jeziorak, [w:] Z. Kobyliński (red.), *Grodziska Warmii i Mazur*. Warszawa-Zielona Góra:

Wydawnictwo Fundacji Archeologicznej.

Töppen, M.

1876. Ueber einige Alterthümer aus der Zeit des Heidenthums in der Nachbarschaft von

Marienwerder. *Altpreussische Monatschrifte* 13: 129-153.